

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

**Шаповалова Ольга Віталіївна
Бутенко Віта Григорівна
Харькова Євдокія Дмитрівна**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИБІРКОВОГО КУРСУ:
«ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКА»**

**для здобувачів спеціальності
012 Дошкільна освіта**

Суми - 2024

Видається згідно рішення вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 7 від 26 лютого 2024р.)

Рецензенти:

Кондратюк С.М.

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Павлуценко Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Шаповалова О.В., Бутенко В.Г., Харькова Є.Д. Методичні рекомендації до вибіркового курсу «Фребельпедагогіка»: для здобувачів денної форми навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта освітнього рівня бакалавр. Суми, 2024, 42с.

У методичних рекомендаціях подано матеріали, які містять систематичний методичний і практичний матеріал, що дозволить правильно організувати у здобувачів бакалаврського рівня цілісної і логічно-послідовної системи знань з провідних, ефективних педагогічних ідей Ф.Фребеля, категоріальними, змістовими та структурними характеристиками педагогіки відомого німецького педагога. Аналізувати, адаптувати та систематизувати отриману систему знань для використання у практичній діяльності та підвищувати свою професійну компетентність через ознайомлення із Фребелівською системою «дарів для дитячих ігор».

Для здобувачів вищої педагогічної освіти, вихователів закладів дошкільної освіти.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
СИЛАБУС ДО ВИБІРКОВОГО КУРСУ «ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКА» ...	5
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	11
ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	34
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ.....	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ..	41

ПЕРЕДМОВА

З розвитком української державності, відродженням національної ідентичності, проголошенням курсу на інтеграцію в європейський освітній простір виникає потреба в глибокому переосмисленні спадщини педагогів минулого, визнаних класиками світової педагогіки, з метою неупередженої, об'єктивної оцінки педагогічних досягнень, поглядів, переконань та їх використання в сучасній педагогіці.

Фрідріх Фребель (1782–1852) увійшов в історію як розробник власної оригінальної освітньої системи, провідною ідеєю якої є природний розвиток дитини, а також визначив педагогічні умови її реалізації. Він організував і відкрив перше в світі дитячий громадський заклад, який назвав дитячим садком. Аналізуючи праці німецького педагога Фрідріха Фребеля, виділяючи той чи інший аспект його творчості, намагаючись осмислити філософію своєї педагогічної теорії, послідовники педагогічної системи прагнули систематизувати теоретичну спадщину, визначити його сильні і слабкі сторони, узагальнити досвід роботи. Сьогодні ми маємо докладні відомості про життя Ф. Фребеля, становлення і розвиток його педагогічних поглядів, маємо можливість познайомитися з суттю його педагогічної теорії і праці вченого про освіту.

Аналіз змісту наукової спадщини Фрідріха Фребеля підтверджує його приналежність до когорти видатних педагогів, основоположників дошкільної педагогіки, сподвижників педагогічної думки XIX століття. Вивчення творчої спадщини вченого доводить співзвуччя його ідей сьогоднішнім концептуальним положенням сучасної системи дошкільної освіти.

У методичних рекомендаціях до вибіркового курсу «Фребельпедагогіка» для здобувачів освітнього рівня бакалавр містяться силабус дисципліни, матеріали, що орієнтовані на виконання практичних робіт, тестових завдань для здобувачів вищої освіти. Отже, вивчення курсу «Фребельпедагогіка» є важливим кроком для вихователів дошкільної освіти у досягненні професійного зростання, підвищення якості навчання та розширення світогляду. Цей курс допоможе здобувачам ознайомитися із здатністю до системного мислення у професійній сфері, креативністю у вирішенні професійних завдань. Наполегливістю у досягненні мети та якісному виконанні функціоналу професійної діяльності, володінні науковими знаннями щодо організації освітнього процесу в сучасному ЗДО на основі педагогічних ідей Ф.Фребеля.

Маємо надію, що ці методичні рекомендації спрямують здобувачів вищої освіти до вивчення та опанування педагогічного досвіду видатного німецького педагога Ф. Фребеля.

СИЛАБУС ДО ВИБІРКОВОГО КУРСУ «ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКА»

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	«Фребельпедагогіка»
Профайл викладача	http://dpo.ipp.sspu.edu.ua/index.php/homepage/sklad-kafedri/94-shapovalova-olga-vitalijivna
E-mail:	olgashap51@gmail.com
Консультації	За розкладом

Анотація до дисципліни

Навчальна дисципліна «Фребельпедагогіка» є вибірковою навчальною дисципліною для студентів освітнього ступеня «Бакалавр», спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Вивчення дисципліни передбачає удосконалення практичної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти через формування у фахівців наукового кругозору щодо педагогічної спадщини німецького педагога Ф.Фребеля.

Мета і завдання дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Фребельпедагогіка» є опанування майбутніми вихователями науковими знаннями щодо організації освітнього процесу в сучасному ЗДО на основі педагогічних ідей Ф.Фребеля, ознайомлення із категоріальними, змістовими та структурними характеристиками педагогіки відомого німецького педагога.

Завдання дисципліни «Фребельпедагогіка»:

- засвоєння теоретичних засад організації освітнього процесу в сучасному ЗДО на основі педагогічних ідей Ф.Фребеля;
- знання історичного розвитку фребелівського педагогічного руху;
- особливостей упровадження педагогіки Ф.Фребеля в практику роботи ЗДО.
- розвиток здатності до аналізу особливостей упровадження педагогічних ідей Ф.Фребеля в практику роботи сучасного закладу дошкільної освіти.
- формування мотивації до здійснення організованого і цілеспрямованого навчання й виховання дітей дошкільного віку в умовах побудови освітнього процесу в ЗДО на засадах педагогіки Ф.Фребеля.

Формат дисципліни.

Обсяг дисципліни

Вид занять	Загальна кількість годин – 120 год.
Лекції	20 год.
Практичні заняття	26 год.
Консультації	2 год.
Самостійна робота	72 год.

Результати навчання.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

– розуміти і визначати у розвитку дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свободу поведінки, самосвідомість, самооцінку, самоповагу).

– досконало володіти всіма стилями і жанрами усного і письмового мовлення для комунікації з суб'єктами освітнього процесу, з різними соціальними і професійними групами, спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

– розуміти й аналізувати у розвитку дітей раннього і дошкільного віку допитливість, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій.

– визначати розвиток перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості у дітей раннього і дошкільного віку.

– організацію і керівництво ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

– розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній простір закладу дошкільної освіти.

уміти:

– розуміти і визначати соціально-культурні передумови дошкільної освіти (педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби);

– знаходити типові ознаки і специфіку процесів виховання, навчання, освіти і розвитку дітей у ранньому і дошкільному віці.

– розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання у розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

– обирати і застосовувати алгоритм професійних дій для організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО і сім'ї.

– встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами;

– організовувати роботу з батьками та іншими суб'єктами освітнього процесу. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

– професійні знання у галузі фребельпедагогіки та уміння застосовувати їх у системі дошкільної освіти. Здатність до свідомого вибору шляхів та методів удосконалення своїх особистих і професійних якостей, уміння застосовувати на практиці здобуті знання.

Здатність до системного мислення у професійній сфері, креативність у вирішенні професійних завдань. Наполегливість у досягненні мети та якісному виконанні функціоналу професійної діяльності. Володіння науковими знаннями щодо організації освітнього процесу в сучасному ЗДО на основі педагогічних ідей Ф.Фребеля, усвідомлення категоріальних, змістових та структурних характеристик педагогіки відомого німецького педагога.

Тематичний план вивчення дисципліни.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ Ф. ФРЕБЕЛЯ

Тема 1.1. Педагогічні традиції епохи Просвітництва.

Методологія та світоглядна основа освітніх програм Джона Локка. Програма виховання джентльмена. Концепція природо відповідного виховання Ж.-Ж.Руссо. Концептуальні положення педагогічної системи Ж.-Ж.Руссо. К.А.Гельвецій і його книга «Про людину, її розумові здібності та її виховання». Педагогічні погляди Д.Дідро.

Тема 1.2. Основні біографічні періоди життя Ф. Фребеля.

Вступ до навчального предмету «Фребельпедагогіка». Життєвий шлях Ф.Фребеля (1782–1852). Основна складова педагогічної концепції Ф. Фребеля

Тема 1.3. Становлення світогляду Ф. Фребеля.

Теоретична база фребелівської педагогічної системи. Основні засади педагогічної системи Ф.Фребеля. Аналіз філософських поглядів Ф. Фребеля, на яких закладалися основи теорії виховання і навчання дитини у дитячому садку.

Тема 1.4. Особливості педагогічних пріоритетів Ф.Фребеля.

Етапи розумового розвитку дитини за Ф.Фребелем. Розвивальний характер виховання, гуманне ставлення до дітей, врахування індивідуальних

рис особистості, демократичний характер виховного впливу. Спорідненість фребелівських принципів виховання із принципами сучасної дошкільної педагогіки.

Тема 1.5. Основи педагогічної системи Ф.Фребеля.

Становлення теоретичної концепції Ф.Фребеля. Наукова праця «Виховання людини» (3 закони фребелівської системи виховання). Філософські погляди Ф.Фребеля на природу та оточуючий світ. Значення природи, її вплив на становлення особистості Ф.Фребеля. Аналіз поглядів Ф.Фребеля на роль природи у вихованні дитини. Використання ідей Ф.Фребеля в сучасній методиці ознайомлення дітей з природою.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІКИ Ф. ФРЕБЕЛЯ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ СУЧАСНОГО ЗДО

Тема 2.1. Фребелівська система «дарів для дитячих ігор».

Використання «дарів для ігор» у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Мовний супровід, розроблений автором для роботи з «дарами». Ідеї Ф.Фребеля щодо формування конструктивних навичок у дітей.

Тема 2.2. Сутність педагогічної системи Ф.Фребеля та її впровадження.

Сутність та види діяльності дитини. М'ячик – перша дитяча іграшка.

М'яч і кубик як друга дитяча іграшка. Використання «дарів для ігор» у формуванні розумової компетентності дітей дошкільного віку.

Тема 2.3. Зовнішня активність, гра дитини та її внутрішній світ

Куб, розділений через центр на частини, як третій дарунок дитячої гри, його сутність. Четверта гра дитини. Взаємозв'язок ігор між собою.

Тема 2.4. Навколишній зовнішній світ у формуванні компетентності дітей дошкільного віку.

П'ята гра дитини, або кубиком, двічі рівномірно розділені поперек дошки на дрібні кубики. Шостий дарунок, або куб розділений на 27 цеглинок, 3 з яких розділено навпіл уздовж і 12 навпіл.

Тема 2.5. Наукова спадщина Фрідріха Фребеля (1782–1852) у сучасному аспекті сімейної педагогіки

Сучасний стан сімейного виховання в аспекті педагогічних поглядів Ф.Фребеля. Облаштування квітників та городів та організація праці на них. Методичні рекомендації щодо облаштування ділянки дитячого садочку за часів Ф. Фребеля та сучасності. Історичний екскурс фребелівського виховання дітей дошкільного віку в освітній роботі ЗДО.

Політика дисципліни

- самостійне та добросовісне виконання завдань, передбачених робочою програмою дисципліни, відповідальне ставлення до своїх обов'язків;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації;
- повага до честі й гідності інших осіб;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- використання лише перевірених та достовірних джерел інформації, у разі запозичення ідей, розробок, тверджень, відомостей – грамотне посилатися на них;
- у разі виникнення труднощів під час виконання завдань звернення до інших за допомогою, яка є у межах прийнятної, щодо редагування тексту, обговорення власних ідей тощо.

Система оцінювання та вимоги

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, тестування, творчі завдання, презентації результатів виконаних завдань, оцінка самостійної роботи студентів.

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	75	100
Поточний контроль											
7	7	7	7	7	8	8	8	8	8		
Контроль самостійної роботи											
2	2	2	2	2	3	3	3	3	3		

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Здобувач має глибокі міцні і системні знання про інтеграційні процеси в сучасній дошкільній освіті, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. Вміє застосовувати здобуті теоретичні знання з метою планування та складання конспектів занять у ЗДО. Не допускає помилок в усній та писемній формах мовлення.

В	Здобувач має міцні ґрунтовні знання, виконує практичну роботу без помилок, але може допустити неточності в формулюванні, незначні мовленнєві помилки в наведених прикладах.
С	Здобувач знає програмний матеріал повністю, володіє вміннями, тематичне планування на концептуальних засадах, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми.
Д	Здобувач знає основні теми курсу, має уявлення про теоретичні засади проведення інтегрованих занять у ЗДО, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях.
Е	Здобувач знає основні теми курсу, має уявлення про теоретичні засади проведення інтегрованих занять у ЗДО, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях.
F	Здобувач повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.
FX	Здобувач має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Основні рекомендації до виконання теоретичних питань та практичних завдань з вибіркового курсу «Фребельпедагогіка». В основу робочої програми було покладено два розділи: Теоретичні аспекти педагогічної концепції Ф.Фребеля та методика застосування педагогіки Ф.Фребеля в освітній роботі сучасного ЗДО. Зміст розділів визначався провідними ідеями курсу з урахуванням міжпредметних зв'язків, визначенням часових термінів, засобів, форм навчання.

Основними принципами, що визначили зміст розділів, були:

- принцип науковості, що передбачає добір матеріалу в певній системі й взаємозв'язку;
- принцип міждисциплінарності: інтеграція знань з педагогіки та психології;
- принцип доцільності: моделювання освітнього процесу, мотиваційна основа якого пов'язувалася з життєвим досвідом студентів;
- принцип доступності: дібраний матеріал пропонується саме в такому вигляді, у якому він може бути безпосередньо засвоєний студентами.

Важливий принцип побудови вивчення навчального матеріалу – добір знань із різних галузей наук, що забезпечують формування системи знань, практичних умінь і навичок майбутніх вихователів до впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля.

Логіка побудови практичних завдань зумовлена системою послідовної роботи з оволодіння професійною компетентністю вихователя ЗДО: від усвідомлення сутності проблеми організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти із використанням фребелівських виховних ідей, формування спрямованості на застосування фребельпедагогіки в майбутній професійній діяльності до формування потреби студентів у самовдосконаленні вмінь і навичок щодо професійного зростання в даному напрямі.

Відповідно розроблено навчально-методичне забезпечення вибіркової дисципліни, що містить плани лекцій, використану літературу, розгорнуті плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, питання та практичні завдання поточного та підсумкового контролів, запитання до заліку.

В основу лекційного викладу матеріалу покладена впорядкована системна інформація, що спонукає студентів до самостійного мислення й допомагає усвідомити об'єктивні закономірності процесу підготовки до впровадження

педагогічних ідей Ф.Фребеля в сучасному ЗДО. Кожна лекція має таку будову: тема, ключові слова, план, література.

Робочою програмою курсу передбачено проведення практичних занять, до яких підготовлено розгорнуті плани, методичні рекомендації щодо вивчення кожної теми: опрацювання матеріалу лекції, самостійної підготовки до заняття, ознайомлення з першоджерелами, завдання для попереднього виконання, питання для обговорення. Роботу передбачається здійснювати за такими етапами: оголошення теми, обговорення проблемних питань, що виникли під час підготовки; опитування відповідно до запропонованих питань; письмова робота (написання есе, міні-творів, обґрунтування власної точки зору на певну проблему або з точки зору послідовників Ф. Фребеля); проведення інтерактивних форм навчальної діяльності; підсумок заняття; оцінювання.

Підготовка студентів до практичних занять передбачає ознайомлення з методичними рекомендаціями та матеріалами для самостійного вивчення (хрестоматія «Фребельпедагогіка»); підготовку творчих завдань. Студентам також пропонуються рекомендації щодо організації та проведення різних форм роботи з дітьми дошкільного віку, вимоги до оформлення портфоліо. У методичних рекомендаціях містяться конкретні вказівки, посилання на літературні джерела, що знайомлять студентів з ключовими поняттями фребельпедагогіки, з працями послідовників Ф.Фребеля.

Поточний контроль здійснюється на кожному занятті, форми його реалізації варіюються: понятійний диктант, тестові завдання з конкретної теми, письмові завдання.

Підсумковий контроль (залік) передбачає виконання тестової письмової роботи теоретичного характеру, виконання практичного завдання (робота з фребельматеріалами, демонстрація методів та прийомів використання дидактичного матеріалу «дарів Ф. Фребеля»), захист власного портфоліо.

Отже, пропоновані матеріали – відповідний навчально-методичний ресурс, що дасть змогу майбутнім вихователям ЗДО засвоїти не лише педагогічні знання, але й різноманітні форми, методи, засоби впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля як теоретично, так і практично. Вибіркова дисципліна «Фребельпедагогіка» вивчається здобувачами вищої педагогічної освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ Ф. ФРЕБЕЛЯ

Тема 1.1. Педагогічні традиції епохи Просвітництва.

Теоретичні питання

1. Методологія та світоглядна основа освітніх програм Джона Локка. Програма виховання джентльмена.
2. Концепція природо відповідного виховання Ж.-Ж.Руссо. Концептуальні положення педагогічної системи Ж.-Ж.Руссо.
3. К.А.Гельвецій і його книга «Про людину, її розумові здібності та її виховання».
4. Педагогічні погляди Д.Дідро.

Практичні завдання 1.1.

1. Розробити таблицю «Основні віхи життя й педагогічної діяльності Джона Локка, Ж.-Ж.Руссо, Д.Дідро, І.Г. Песталоцці».

Педагоги епохи Просвітництва	Основні етапи життя	Світоглядна основа педагогічних теорій	Основні наукові праці	Внесок (епоха Просвітництва)
Джон Локк				
Ж.-Ж.Руссо				
Д.Дідро				
І.Г. Песталоцці				

2. Скласти історичну діаграму інноваційних впроваджень епохи Просвітництва. Які вимоги до особистості педагога висловлював просвітник.
3. Скласти синквейн з основних дефініцій обраної теми.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

При підготовці розгорнутих відповідей на практичні питання та дискусії, використовуйте різноманітні джерела, такі як наукові статті, історичні дослідження, офіційні документи та інтернет-ресурси, для отримання достовірної та актуальної інформації. Аналізуйте цю інформацію в історичному екскурсі, знаходьте спільні та відмінні тенденції в педагогічних традиціях епохи Просвітництва. Обов'язково зазначте джерела, які були використані після вашої доповіді.

Організуйте вашу практичну роботу відповідно до загальноприйнятої структури. Розбийте її на вступ, основну частину і висновки.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Прогресивні діячі педагогіки другої половини XIX століття. URL:http://refs.co.ua/54350-Progressivnye_deyateli_pedagogiki_vtoroiy_poloviny_XIX_veka.html
3. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч посібн. від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової. К.: Вища школа, 2004. 511 с.
4. Історія загальної та дошкільної педагогіки. URL: <http://izdp.ksu.ks.ua>

Тема 1.2. Основні біографічні періоди життя Ф. Фребеля.

Теоретичні питання

1. Вступ до навчального предмету «Фребельпедагогіка».
2. Життєвий шлях Ф.Фребеля (1782–1852).
3. Основна складова педагогічної концепції Ф. Фребеля

Практичні завдання 1.2. (1)

1. Написати твір-есе «Девіз педагогічної діяльності Ф.Фребеля – «Будемо жити для наших дітей!»
2. Дискусія: «Чи може людина, позбавлена материнської любові, батьківської уваги та яка не мала власних дітей, розробити педагогічну систему виховання?»
3. Скласти хронологічну таблицю основних подій життя Ф. Фребеля та перелік навчальних закладів, в яких отримував освіту майбутній педагог.
4. Складіть анотацію на статтю Іванюк Г.І., Січкара А.Д. «Ідеї діяльнісного підходу Ф. Фребеля в українському докiллі: від минулого до сьогодення». Київський університет імені Б.Д. Грінченка . 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/7/22.pdf>

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Вимоги до написання твору-есе:

1. Шрифт –Times New Roman; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; мова – державна; текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4 (210 x 297 мм); до 40 рядків на сторінку; в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту); відступи від країв аркуша – по 2 см зліва та згори та по 1,5 см знизу та справа; за наявністю використаної літератури – посилання на джерело (наприклад, [1, с. 11]), загальний обсяг 5-10 сторінок.

використовувати такі терміни, як «охарактеризовано», «виявлено», «означено», «з'ясовано».

Практичні завдання 1.2.(2)

1. Порівняйте педагогічні погляди І.Г.Песталоцці, Я.А.Коменського та Ф.Фребеля. Що спільного та чим різняться ідеї педагогів? (Підготувати таблицю)

2. Проаналізуйте вікову періодизацію дитинства, запропоновану Ф.Фребелем (розробити схему).

3. Українські педагоги – послідовники педагогічних ідей Ф.Фребеля.

Прізвище педагога	Спільні з Ф.Фребелем погляди	Ідеї, що піддавалися критиці
С.Русова		
Н.Лубенець		
К.Ушинський		

4. Написати твір-есе на тему: «Спорідненість фребелівських принципів виховання із принципами сучасної дошкільної педагогіки».

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Дуже важливо усвідомити те, що вплив на німецького педагога мали погляди І.Г.Песталоцці, Я.А. Коменського. На основі порівняльної таблиці поглядів Ф.Фребеля та І.Г. Песталоцці зробіть висновки, що нового приніс Ф.Фребель у дошкільну педагогіку. Рекомендуємо звернути увагу на книги, написані послідовниками педагога та тими, хто мав змогу безпосередньо ознайомитися із діяльністю закладів для дітей у європейських країнах на початку ХХ століття.

Під час складення схеми вікової періодизації дитинства за Ф.Фребелем дотримуйтесь цитатного плану книги Бобровскої С.Л. «Сутність системи Фребеля та її впровадження в дитячі садки Німеччини», зафіксуйте, яке значення надавав Ф.Фребель періоду дитинства, які основні закони виховання окреслив. У цій книзі є відповідь на зауваження тих, хто критикував ідеї німецького педагога. Знайдіть їх та проаналізуйте.

Ознайомтесь із педагогічною спадщиною відомих українських педагогів (С.Русова, Н.Лубенець, К.Ушинський), викресліть спільні погляди та ідеї, які піддавалися критиці. Відповіді обґрунтуйте. Таблицю складайте на основі хронологічних фактів.

Вимоги до написання твору-есе (див. практичне заняття 1.2. (1)).

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Прогресивні діячі педагогіки другої половини ХІХ століття. URL:http://refs.co.ua/54350-Progressivnye_deyateli_pedagogiki_vtoroiy_poloviny_XIX_veka.html
3. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 1.3. Становлення світогляду Ф. Фребеля.

Теоретичні питання

1. Теоретична база фребелівської педагогічної системи.
2. Основні засади педагогічної системи Ф.Фребеля.
3. Аналіз філософських поглядів Ф. Фребеля, на яких закладалися основи теорії виховання і навчання дитини у дитячому садку.

Практичні завдання 1.3.

1. Скласти синквейн з основних дефініцій обраної теми.
2. Опрацювати таблицю: «Фребелівська педагогічна система: ідеї та зміст».

Педагогічні ідеї Ф. Фребеля	Їх зміст

3. Підготувати повідомлення: «Дитячий садок, його значення та особливості організації педагогічного процесу в ньому».
4. Зробити презентацію: «Філософські погляди Ф. Фребеля на природу та навколишній світ».
5. Написати термінологічний словничок по темі лекції (15-20 термінів).

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Усвідомлення педагогічних ідей Ф.Фребеля потребує чіткого виокремлення основних положень концепції. Слід обов'язково опрацювати першоджерела: праці самого автора «Виховання людини» та «Дитячий сад», окремі розділи яких розміщені у хрестоматії «Фребельпедагогіка». Рекомендуємо звернути увагу на книги, написані послідовниками педагога та тими, хто мав змогу безпосередньо ознайомитися із діяльністю закладів для дітей у європейських країнах на початку ХХ століття.

Вимоги до оформлення повідомлення: обсяг повідомлення 1-2 сторінок тексту, оформленого відповідно до зазначених вимог: повідомлення виконується на стандартній формату А-4 (верхнє, нижнє і праве поля 2 см; лїве 1,5 см). Текст друкується звичайним шрифтом Times New Roman (розмір шрифту 14 кегель). Заголовки напївжирним шрифтом Times New Roman (розмір шрифту 14 кегель). Інтервал мїж рядками полуторний. Текст оформлюється на одному боці аркуша.

Етапи роботи над повідомленням.

1. Підбір і вивчення основних джерел по темі, зазначених в даних рекомендаціях.
2. Складання списку використаної літератури.
3. Обробка і систематизація інформації.
4. Написання повідомлення.
5. Публічний виступ і захист повідомлення.

Алгоритм роботи з оформлення презентації. Основа будь-якої правильно спланованої презентації – це логічний аналіз послїдовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплїк для коментарїв до презентації. Презентація не повинна бути менше 10 слайдів. Перший лист це титульний лист, на якому обов'язково повинні бути представлені: назва проекту; назва випускаючої організації; прїзвище, ім'я, по батьковї автора. Наступним слайдом має бути зміст, де представлені основні етапи презентації. Дизайн за потребою обирає автор. Останніми слайдами презентації повинні бути висновки, глосарій і список літератури. Викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту; слїдкуйте за відсутністю нагромадження, чїтким порядком у всьому; ретельно структуруйте інформацію; використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки; важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та видїленим шрифтом і розташовуйте у лївому верхньому куті екрана.

При написанні глосарію, потрібно опрацювати лекційний матеріал, і виокремити основні поняття, історичні періоди, цікаві події Фребелівської педагогічної концепції.

Рекомендована література:

1. Понїманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посїбник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ ст. – 1914 р.): навчальний посїбник. Бердянськ, 2004. 76 с.

4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 1.4. Становлення педагогічних пріоритетів Ф.Фребеля.

Теоретичні питання

1. Етапи розумового розвитку дитини за Ф.Фребелем.

2. Розвивальний характер виховання, гуманне ставлення до дітей, врахування індивідуальних рис особистості, демократичний характер виховного впливу.

3. Спорідненість фребелівських принципів виховання із принципами сучасної дошкільної педагогіки.

Практичні завдання 1.4.

1. Підготувати повідомлення: «Педагогічна спадщина Ф. Фребеля очима педагогів-послідовників».

2. Педагогічний диктант

- Назвіть декілька праць Ф. Фребеля.

- Чому заклад для виховання дітей Фребель назвав «дитячим садом»?

- Які види діяльності мають особливе значення за Фребелем?

- Що Фребель вважав «найвищою сходинкою дитячого розвитку»?

- Як педагог визначив завдання дитячих садків?

- Закінчіть речення. «Розроблені Ф.Фребелем ігри з дидактичним матеріалом впливають на розвиток _____.»

3. Підготувати розгорнутий план-конспект відповіді на 1 питання.

4. Написати анотацію на статтю (за вибором студента) по темі лекції.

5. Петухова Л., Анісімова О. «Фребельпедагогіка»: хрестоматія. Херсон: Айлант, 2014 виокремлено основні види діяльності дітей в дитячому садку. Складіть перелік дій, запропонованих Ф.Фребелем.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Алгоритм написання повідомлення (див. практичні завдання 1.2.).

У ході обговорення педагогічного диктанту студенти повинні звернути увагу на лекційний матеріал, добре знати його. Крім того вони мають додатково опрацювати інші рекомендовані джерела, особливо першоджерела для більш глибокого засвоєння навчального матеріалу. Заохочується та позитивно оцінюється будь-який правильна додаткова інформація.

Залежно від вимог, анотація повинна бути обмежена певною кількістю слів – не менше 100 та не більше 300 в окремих випадках. Анотацією називають короткий зміст наукового дослідження (зокрема, дисертації, наукової статті, тез), в якому стисло, але суттєво охарактеризовано зміст викладений у науковій

публікації. Анотація повинна мати лаконічну, конкретну форму, але при цьому давати містку характеристику виданню без побічної інформації. Під час написання анотації використовуються загальноприйняті слова, загальноживана лексика. Анотація повинна описувати мету статті, методи, які використовувалися під час проведення дослідження та висновки, до яких дійшов дослідник.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 1.5. Основи педагогічної системи Ф.Фребеля.

Теоретичні питання

1. Становлення теоретичної концепції Ф.Фребеля.
2. Наукова праця «Виховання людини» (3 закони фребелівської системи виховання). Філософські погляди Фребеля на природу та оточуючий світ.
3. Значення природи, її вплив на становлення особистості Ф.Фребеля.
4. Аналіз поглядів Ф.Фребеля на роль природи у вихованні дитини.
5. Використання ідей Ф.Фребеля в сучасній методиці ознайомлення дітей з природою.

Практичні завдання 1.5.

1. Заповнити таблицю за педагогічною системою Ф.Фребеля:

Види діяльності дітей у дитячому садку	Їх характеристика
гра	
навчання	
праця	

2. Охарактеризувати основні педагогічні праці Ф. Фребеля, та подати їх схематично.

3. Підготувати методичні рекомендації для вихователів щодо облаштування ділянки дошкільного навчального закладу за часів Ф. Фребеля та сучасності.

4. Яке тлумачення процесу праці дає Ф.Фребель, коли проголошує «Привчати дітей якомога раніше до виконання їх обов'язків через трудові дії у природі – ось справжнє виховання моральності». Підготуйтеся до обґрунтування своєї думки.

5. Підготувати матеріали до власного портфоліо (фотографії, малюнки, схеми городів, садів та квітників в умовах дошкільного закладу)

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

При підготовці розгорнутих відповідей на практичні питання, використовуйте різноманітні джерела, такі як наукові статті, історичні дослідження, офіційні документи та інтернет-ресурси, для отримання достовірної та актуальної інформації. Аналізуйте цю інформацію в історичному екскурсі. Обов'язково зазначте джерела, які були використані після вашої доповіді.

У своїй основній праці «Дитячий сад» Ф.Фребель ґрунтовно представляє своє бачення облаштування саду та городу на території закладу для виховання дітей. Користуючись матеріалами хрестоматії «Фребельпедагогіка», запишіть ці вимоги. Для порівняння методики організації праці у природі пропонуємо звернутись спочатку до підручника «Дошкільна педагогіка» за ред. Поніманської Т.І. («Види праці дітей», 271-274с.), а потім до дії, запропонованих Ф.Фребелем. Висновки узагальнити у табличній формі.

Надзвичайно цікавими для майбутнього вихователя є матеріали, запропоновані у книзі «Дитя та мир. Теми, розроблені для дитячих садків Гертрудой Паппенгейм та іншими садівницями» (хрестоматії «Фребельпедагогіка», 166 с.). Автори пропонують читачам не тільки плани екскурсій, зміст бесід та спостережень за порами року, а й цікаві педагогічні прийоми, що залишаються актуальними для умов сьогодення. Виклад матеріалу має дещо застарілий варіант подачі, пряма мова оформлена без пунктуаційних норм, але усі тексти пронизані любов'ю до дітей. У цьому і полягає цінність даної книги.

При підготовці матеріалів власного портфоліо необхідно враховувати: визначення динаміки значущих результатів самоосвіти, забезпечення моніторингу професійного зростання вихователя, демонстрація його здатності до практичного застосування психолого-педагогічних знань. По суті, портфоліо є візитівкою вашої майстерності. І від того, наскільки якісно та привабливо його складено, залежить ваш успіх.

Алгоритм проведення свят та підготовка сценарію – це детальна літературна розробка змісту театралізованого дійства, у якій в логічній послідовності викладаються окремі елементи дії, розкривається тема, показані

авторські переходи від однієї до іншої частини дії, проводиться орієнтовне спрямування публіцистичних виступів, вносяться використовувані художні твори чи уривки з них, оформлення і спеціальне обладнання. Потрібно використовувати інноваційні методи, форми та прийоми.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІКИ Ф. ФРЕБЕЛЯ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ СУЧАСНОГО ЗДО

Тема 2.1. Фребелівська система «дарів для дитячих ігор».

Теоретичні питання

1. Використання «дарів для ігор» у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.
2. Мовний супровід, розроблений автором для роботи з «дарами».
3. Ідеї Ф.Фребеля щодо формування конструктивних навичок у дітей.

Практичні завдання 2.1. (1)

1. Підготувати анотацію до статті «Шість заборонених дарів Фребеля» Ольги Коваленко, «Освіта України», листопад 2012 р.
2. Чи згодні ви з думкою Ф.Фребеля «Те, що людина намагається зобразити, вона починає розуміти». Свою відповідь обґрунтуйте у міні-творі.
3. Проаналізуйте ідеї Ф.Фребеля щодо значення гри у житті дитини. Випишіть цитати із праці «Виховання людини», що розкривають фребелівське бачення ігрової діяльності дітей.
4. Висловіть свою точку зору щодо думки Ф.Фребеля «Життя дитини полягає у грі. Гра є вищим щаблем дитячого розвитку». Обґрунтуйте відповідь.
5. Запропонуйте власні форми роботи із дітьми, керуючись методикою Ф.Фребеля (складання розповіді, що супроводжується діями із «дарами»)

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Залежно від вимог, анотація повинна бути обмежена певною кількістю слів – не менше 100 та не більше 300 в окремих випадках. Анотацією називають короткий зміст наукового дослідження (зокрема, дисертації, наукової статті,

тез), в якому стисло, але суттєво охарактеризовано зміст викладений у науковій публікації. Анотація повинна мати лаконічну, конкретну форму, але при цьому давати містку характеристику виданню без побічної інформації. Під час написання анотації використовуються загальноприйняті слова, загальноживана лексика. Анотація повинна описувати мету статті, методи, які використовувалися під час проведення дослідження та висновки, до яких дійшов дослідник.

Алгоритм виконання тексту–міркування має особливу структуру: у зачині є твердження, проблемне питання; основна частина складається з доведення (доказ) висловлюються аргументи; у кінцівці формулюється висновок, побажання. Пропонується здійснити аналіз педагогічних ідей Ф.Фребеля у його праці «Виховання людини». Слід розпочати із короткої біографії та основного професійного внеску, а потім на прикладі його праць показати, які погляди Ф.Фребеля на виховання та навчання дітей підтримані, а які зазнали критики. Необхідно спрямовувати фребелівське бачення ігрової діяльності дітей.

Для актуалізації знань щодо особливостей гри як засобу всебічного розвитку дитини рекомендуємо звернутись до підручника «Дошкільна педагогіка» під ред. Поніманської Т.І. (стор. 309 -310). Проаналізуйте загальні та специфічні ознаки гри у контексті педагогічних поглядів Ф.Фребеля.

Практичні завдання 2.1. (2)

1. Розробити алгоритм використання «дарів для дитячих ігор», опрацювавши окремі розділи книги Ф.Фребеля «Дитячий сад».

2. Зробіть порівняльний аналіз матеріалів для конструкторських ігор за часів Ф.Фребеля («дари для ігор з дітьми») та сучасного «Лего». Результати занесіть у таблицю.

3. Заповнити таблицю.

«Дари»	З якою метою використовується

4. Які види діяльності Ф.Фребель запропонував з 3, 4, 5, 6 «дарами»? Навести приклади.

5. Як Ф.Фребель обґрунтував місце гри у житті дитини? Підготувати презентацію.

6. Які думки висловив німецький педагог стосовно мовного супроводу дитячих ігор? Підготувати повідомлення.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

У книзі «Дитячий сад» йдеться про методику використання у роботі з дітьми «дарів» (хрестоматія «Фребельпедагогіка», с. 49-55). Зверніть увагу на те, що автор чітко вказує послідовність дій із кожним «даром». Аналіз цих рекомендацій допоможе у складенні алгоритму дій із «дарами». Також слід звернутися до II розділу книги «Сутність системи Фребеля та її впровадження в дитячих садках Німеччини» (с. 101-105), у якому автор дає опис кожного «дару», методику використання їх у роботі з дітьми.

Порівняльний аналіз матеріалів для конструкторських ігор за часів Ф.Фребеля («дари для ігор з дітьми») та сучасного «Лего» пропонується оформити у табличній формі. Зверніть увагу не тільки на можливість розвивати окомір, логіку дій, конструктивні здібності дітей а й на те, з яких матеріалів виготовлені ці іграшки.

Підготовка до 4 завдання дає змогу продемонструвати творчі здібності, креативне вирішення проблеми. Беручи до уваги ідеї Ф.Фребеля щодо «форм краси», «форм життя», «форм пізнання», запропонуйте власні варіанти.

Цікавим може стати складення невеличкої розповіді, що супроводжується певними діями із «дарами». Під час рольових ігор запропонуйте повторити іншим свій варіант дій, дотримуючись послідовності. Потім можна дії виконати у зворотному порядку, із промовлянням певних слів або віршів.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.С., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 2.2. Сутність педагогічної системи Ф.Фребеля та її впровадження.

Теоретичні питання

1. Сутність та види діяльності дитини.
2. М'ячик – перша дитяча іграшка.
3. М'яч і кубик як друга дитяча іграшка.
4. Використання «дарів для ігор» у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.

Практичні завдання 2.2.

7. Заповнити таблицю № 1

Назва та зміст «дарів»	Вік, у якому використовується «дар»

2. Заповнити таблицю № 2

Види діяльності дітей	Вік, у якому проводиться заняття

3. Розробити план-конспект заняття для дітей молодшого дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 1-й дарунок Ф.Фребеля (мовленнєвий цикл).

4. Розробити план-конспект заняття для дітей середнього дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 2-й дарунок Ф.Фребеля (естетичний цикл).

5. Запропонуйте власні форми роботи із дітьми, керуючись методикою Ф.Фребеля (складання розповіді, що супроводжується діями із «дарамми»).

6. Проаналізуйте ідеї Ф.Фребеля щодо значення гри у житті дитини (написати повідомлення).

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

При підготовці розгорнутих відповідей на практичні питання, використовуйте різноманітні джерела, такі як наукові статті, історичні дослідження, офіційні документи та інтернет-ресурси, для отримання достовірної та актуальної інформації. Аналізуйте цю інформацію в історичному екскурсі. Обов'язково зазначте джерела, які були використані після вашої доповіді.

Алгоритм оформлення конспектів занять є важливим чинником при визначенні професійної культури сучасного педагога, у тому числі вихователя ЗДО. Кожного дня вихователі записують у робочий щоденник конспект заняття. Це – орієнтир у побудові освітнього процесу. В конспекті педагог намічає основні моменти заняття, що допомагає тримати загальну логічну лінію. Водночас вихователь, проводячи заняття, не має можливості весь час працювати з текстом конспекту – тільки може зазирнути в нього, щоб не порушити темп, ритм заняття. Отже, робочий конспект має бути коротким, чітким, без зайвої деталізації, адже це робочий документ, план. Водночас план-конспект має бути і достатньо конкретним, методично грамотним.

Тож, у структурі конспекту обов'язковими є такі компоненти:

– тема заняття;

– його категоріальні ознаки (комплексне, предметне, інтегроване, тематичне; за дидактичними цілями: з формування нових знань, із закріплення раніше засвоєних знань, підсумкове або контрольне та інші.);

- програмовий зміст (мета) заняття;
- матеріал до заняття (роздатковий, демонстраційний);
- попередня підготовка вихователя та дітей до заняття;
- хід заняття.

Щодо запису ходу заняття, то треба зауважити, що спільною для всіх випадків є вимога єдиного стилю викладу (вихователь пропонує... діти виконують... або запропонувати дітям.... пояснити дітям....), а також дотримання загальноприйнятої у дошкільній дидактиці структури занять (вступна частина, основна частина, заключна частина).

Деякі педагоги відчують труднощі у написанні програмового змісту чи мети заняття. У цьому випадку можна скористатися мовними штампами, які наведені нижче.

Дидактичні завдання:

- навчити, дати уявлення, ознайомити;
- поглибити, розширити знання;
- узагальнити і систематизувати знання;
- перевірити знання, вміння, навички;
- закріпити знання, вміння, навички.

Розвиваючі завдання:

- сприяти розвитку мислення (пам'яті, уяви, творчості тощо);
- вчити уважно слухати...;
- активізувати...;
- розвивати комунікативні здібності, логічне мислення.

Виховні завдання:

- виховувати... інтерес, любов, повагу;
- виховувати самостійність, допитливість, доброзичливість;
- привчати до організованості.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 2.3. Зовнішня активність, гра дитини та її внутрішній світ

Теоретичні питання

1. Куб, розділений через центр на частини, як третій дарунок дитячої гри, його сутність.
2. Четверта гра дитини. Взаємозв'язок ігор між собою.
3. Мовний супровід, розроблений автором для роботи з «дарамми».
4. Ідеї Ф.Фребеля щодо формування конструктивних навичок у дітей.

Практичні завдання 2.3.

1. Підготувати реферати або мультимедійні презентації з теми «Система дидактичного матеріалу і посібників дитячого саду за системою Ф. Фребеля».
2. Розробити план-конспект заняття для дітей середнього дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 3-й дарунок Ф.Фребеля (логіко-математичний цикл).
3. Розробити план-конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 4-й дарунок Ф.Фребеля (природничий цикл).
4. Місце і роль Київського Фребелівського інституту в системі вищої освіти України початку ХХ століття написати повідомлення.
5. Скласти синквейн з основних дефініцій обраної теми.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Алгоритм роботи з оформлення презентації. Основа будь-якої правильно спланованої презентації – це логічний аналіз послідовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплік для коментарів до презентації. Презентація не повинна бути менше 10 слайдів. Перший лист це титульний лист, на якому обов'язково повинні бути представлені: назва проекту; назва випускаючої організації; прізвище, ім'я, по батькові автора. Наступним слайдом має бути зміст, де представлені основні етапи презентації. Дизайн за потребою обирає автор. Останніми слайдами презентації повинні бути висновки, глосарій і список літератури. Викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту; слідкуйте за відсутністю нагромадження, чітким порядком у всьому; ретельно структуруйте інформацію; використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки; важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та виділеним шрифтом і розташовуйте у лівому верхньому куті екрана.

Готуючись до 2-3 питання зверніться до методичних рекомендацій (практичні завдання 2.2.).

Історія суспільного дошкільного виховання на Україні розпочиналася із діяльності Фребелівського педагогічного товариства та Фребелівського педагогічного інституту. Рекомендуємо під час опрацювання матеріалів фахових педагогічних видань обов'язково зафіксувати дані щодо громадсько-педагогічного руху за освіту жінок у 60-их роках XIX ст., періодів діяльності Фребелівського педагогічного інституту. Викладачі першого на Україні навчального закладу, що надавав жінкам вищу освіту, зробили значний внесок у розробку змісту та методики підготовки фахівців дошкільного виховання. Важливо відзначити, що для поєднання теоретичної та практичної підготовки при інституті було відкрито дитячий садок, початкову школу, педагогічну амбулаторію, діяли бібліотека і музей.

Зверніть увагу на інформацію про основні розділи навчальних планів та програм (фізичний, психічний, педагогічний). Занотуйте зміст навчального матеріалу цих розділів. Запишіть також прізвища українських громадських діячів, педагогів, вчених, які мали відношення до становлення вищої дошкільної освіти. Пропонується здійснити аналіз педагогічних ідей Ф.Фребеля його послідовниками – фундаторами української дошкільної педагогіки. Готуючи мультимедійну презентацію або реферат «Педагогічна спадщина Ф. Фребеля очима педагогів-послідовників», слід розпочати із короткої біографії та основного професійного внеску педагога, а потім на прикладі його праць показати, які погляди Ф.Фребеля на виховання та навчання дітей підтримані, а які зазнали критики.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 2.4. Навколишній зовнішній світ у формуванні компетентності дітей дошкільного віку.

Теоретичні питання

1. П'ята гра дитини, або кубиком, двічі рівномірно розділені поперек дошки на дрібні кубики.
2. Шостий дарунок, або куб розділений на 27 цеглинок, 3 з яких розділено навпіл уздовж і 12 навпіл.

Практичні завдання 2.4.

1. Підготувати реферати або мультимедійні презентації з теми «Організації ігрової діяльності в умовах дошкільного навчального закладу», «Практичний досвід дитячих садків Німеччини».

2. Розробити план-конспект заняття для дітей середнього дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 5-й дарунок Ф.Фребеля (естетичний цикл).

3. Розробити план-конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку, використовуючи «дари для ігор», 6-й дарунок Ф.Фребеля (логіко-математичний цикл).

4. Зробіть порівняльний аналіз матеріалів для конструкторських ігор за часів Ф.Фребеля («дари для ігор з дітьми») та сучасного «Лего». Результати занесіть у таблицю.

5. Розробити ілюстровану папку на теми: «Вивчення із дітьми просторових понять», «Орієнтування у просторі», «Форма предметів», «Геометричні фігури», «Плоскі та об'ємні фігури», «Предмети навколишнього світу», «Розмір предметів» та ін.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

Алгоритм роботи з оформлення презентації. Основа будь-якої правильно спланованої презентації – це логічний аналіз послідовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплік для коментарів до презентації. Презентація не повинна бути менше 10 слайдів. Перший лист це титульний лист, на якому обов'язково повинні бути представлені: назва проекту; назва випускаючої організації; прізвище, ім'я, по батькові автора. Наступним слайдом має бути зміст, де представлені основні етапи презентації. Дизайн за потребою обирає автор. Останніми слайдами презентації повинні бути висновки, глосарій і список літератури. Викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту; слідкуйте за відсутністю нагромодження, чітким порядком у всьому; ретельно структуруйте інформацію; використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки; важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та виділеним шрифтом і розташовуйте у лівому верхньому куті екрана.

Готуючись до 2-3 питання зверніться до методичних рекомендацій (практичні завдання 2.2.).

Підготовка до 4 завдання дає змогу продемонструвати творчі здібності, креативне вирішення проблеми. Беручи до уваги ідеї Ф.Фребеля щодо «форм краси», «форм життя», «форм пізнання», запропонуйте власні варіанти.

Підготовка до розробки ілюстрованої папки повинна містити елементи для дидактичних ігор, які можливо застосовувати в подальшій практичній роботі.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX ст, – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

Тема 2.5. Наукова спадщина Фрідріха Фребеля (1782–1852) у сучасному аспекті сімейної педагогіки

Теоретичні питання

1. Сучасний стан сімейного виховання в аспекті педагогічних поглядів Ф.Фребеля.
2. Облаштування квітників та городів та організація праці на них.
3. Методичні рекомендації щодо облаштування ділянки дитячого садочку за часів Ф. Фребеля та сучасності.
4. Історичний екскурс фребелівського виховання дітей дошкільного віку в освітній роботі ЗДО.

Практичні завдання 2.5.(1).

1. Чи згодні ви з думкою Ф.Фребеля «Те, що людина намагається зобразити, вона починає розуміти». Свою відповідь обґрунтуйте у міні-творі.
2. Розробити методичні рекомендації для вихователів «Наукова спадщина Фрідріха Фребеля та її впровадження у ЗДО».
3. Висловіть власне судження щодо тези «Для дитини розумова і ручна (художня) праця повинні бути об'єднаними».
4. Яку методику складання із паперу та зображувальної діяльності запропонував у роботі з дітьми Ф. Фребель?
5. Обґрунтуйте своє розуміння мовного супроводу під час художньої діяльності дітей (написати повідомлення).
6. Підготуйте схему покрокових дій дитини під час роботи з папером.
7. Складіть конспект заняття, на якому буде використана фребелівська методика розвитку творчих здібностей у дітей.

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

У ході обговорення студенти повинні звернути увагу на лекційний матеріал, добре знати його. Крім того вони мають додатково опрацювати інші рекомендовані джерела, особливо першоджерела для більш глибокого засвоєння навчального матеріалу. Заохочується та позитивно оцінюється будь-який правильна додаткова інформація.

Алгоритм виконання тексту–міркування має особливу структуру: у зачині є твердження, проблемне питання; основна частина складається з доведення (доказ) висловлюються аргументи; у кінцівці формулюється висновок, побажання. Пропонується здійснити аналіз педагогічних ідей Ф.Фребеля у його праці «Виховання людини». Слід розпочати із короткої біографії та основного професійного внеску, а потім на прикладі його праць показати, які погляди Ф.Фребеля на виховання та навчання дітей підтримані, а які зазнали критики. Необхідно спрямовувати фребелівське бачення ігрової діяльності дітей.

Особливості розробки методичних рекомендацій: повинні мати високий навчально-методичний рівень, методичний матеріал має пояснювати специфіку, особливості опрацювання поданого матеріалу і сутності педагогічних ідей Ф.Фребеля.

Далі радимо звернутися до книги «Дитячий сад», розділів «Складання із паперу», «Жага дитини малювати» (хрестоматія «Фребельпедагогіка», с. 49). Уважно перечитайте ці матеріали, випишіть вислови Ф.Фребеля про творчий розвиток дитини, про методику художньої праці. Також автор доводить важливість використання простих природних матеріалів під час ручної праці. Випишіть і ці цитати.

Особливу увагу слід звернути на мовний супровід різних видів діяльності дітей. Ф.Фребель вважає обов'язковим промовляння дитиною своїх дій для кращого усвідомлення того, що відбувається. Практичним завданням є складання конспекту заняття із використанням методик художньої дитячої праці. Користуючись авторськими ідеями, запропонуйте власний варіант організованої дитячої діяльності.

Практичні завдання 2.5.(2).

1. Запишіть вимоги до облаштування дитячих городів та квітників, висловлені Ф.Фребелем у розділі XVIII «Сади дітей у дитячих садах» книги «Дитячий сад» (хрестоматія «Фребельпедагогіка», с. 49).

2. Яке тлумачення процесу праці дає Ф.Фребель, коли проголошує «Привчати дітей якомога раніше до виконання їх обов'язків через трудові дії у природі – ось справжнє виховання моральності». Підготуйте до обґрунтування своєї думки.

3. Скласти таблицю порівняння методики праці в природі дітей, розробленої Ф. Фребелем та такої, що використовується у сучасних умовах.

4. Скласти та представити сценарій свята, пов'язаного із діями дітей під час праці у природі (наприклад, «Свято посаженого зернятка», «Моя квітка», «Збираємо наш урожай», «Наші солодкі ягоди» тощо

5. Підготувати мультимедійну презентацію із представленням варіантів облаштування квітників та городів в умовах ЗДО.

6. Педагогічний диктант:

1. Закінчіть думку Ф.Фребеля «Малюнок займає середнє місце між...»

2. Які матеріали для зображувальної діяльності запропонував Ф.Фребель?

3. З чого пропонував Ф.Фребель розпочинати малювання?

4. Які предмети використовуються для паперового плетіння?

5. Із предмета якої форми пропонував Ф.Фребель розпочинати ліплення?

6. Як, на погляд Ф.Фребеля, дитина використовує власноруч виготовлені предмети, іграшки, сувеніри?

7. З предмету якої форми слід розпочинати складання із паперу?

Методичні рекомендації до виконання практичного завдання

У своїй основній праці «Дитячий сад» Ф.Фребель ґрунтовно представляє своє бачення облаштування саду та городу на території закладу для виховання дітей. Користуючись матеріалами хрестоматії «Фребельпедагогіка» (с. 51) запишіть ці вимоги.

Для порівняння методики організації праці у природі пропонуємо звернутись спочатку до підручника «Дошкільна педагогіка» за ред. Поніманської Т.І. («Види праці дітей», с. 271-274) а потім до дії, запропонованих Ф.Фребелем. Висновки узагальнити у табличній формі.

Надзвичайно цікавими для майбутнього вихователя є матеріали, запропоновані у книзі «Дитя та мир. Теми, розроблені для дитячих садків Гертрудой Паппенгейм» (хрестоматії «Фребельпедагогіка», с. 166). Автори пропонують читачам не тільки плани екскурсій, зміст бесід та спостережень за порами року, а й цікаві педагогічні прийоми, що залишаються актуальними для умов сьогодення. Виклад матеріалу має дещо застарілий варіант подачі, пряма мова оформлена без пунктуаційних норм, але усі тексти пронизані любов'ю до дітей. У цьому і полягає цінність даної книги.

На основі ще одного першоджерела, праці Поворинської В. «Дитячий сад та город» (с. 227) пропонується проаналізувати виховний вплив на дитину дій у природному доквіллі.

Алгоритм проведення свята потребує серйозної підготовки вихователя та музичного керівника. Кожне свято готується спочатку фрагментарне з невеличкими групами дітей на заняттях з різних розділів програми. Залучаються до підготовки свят і батьки. Емоційне спілкування вихователя і батьків з дітьми напередодні свят допомагає викликати і підтримувати інтерес до його змісту, глибше осмислити повідомлюваний матеріал, дійти морально-естетичних висновків і визначитись у ставленні до нього, тобто закласти основи моральних уявлень і почуттів.

Алгоритм роботи з оформлення презентації. Основа будь-якої правильно спланованої презентації – це логічний аналіз послідовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплік для коментарів до презентації. Презентація не повинна бути менше 10 слайдів. Перший лист це титульний лист, на якому обов'язково повинні бути представлені: назва проекту; назва випускаючої організації; прізвище, ім'я, по батькові автора. Наступним слайдом має бути зміст, де представлені основні етапи презентації. Дизайн за потребою обирає автор. Останніми слайдами презентації повинні бути висновки, глосарій і список літератури. Викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту; слідкуйте за відсутністю нагромадження, чітким порядком у всьому; ретельно структуруйте інформацію; використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки; важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та виділеним шрифтом і розташовуйте у лівому верхньому куті екрана.

Рекомендована література:

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456с.
2. Педагогіка Ф.Фребеля: URL:http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya
3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ ст. – 1914 р.): навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.
4. Хрестоматія «Фребельпедагогіка»: навчальний посібник / упоряд. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Херсон: Айлант, 2013. 236 с.

ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ**I варіант**

1. В якому місті народився Ф.Фребель?

- а) Обервейсбах;
- б) Кельгау;
- в) Бланкенбург;
- г) Нідербах.

2. Батько Фребеля був:

- а) селянином;
- б) робітником;
- в) пастором;
- г) вчителем.

3. Під час навчання в школі Ф. Фребель:

- а) був успішним учнем;
- б) складав вірші;
- в) погано навчався;
- г) вигадав «дари».

4. В 1805 році відправився в м.Іверден, щоб особисто ознайомитися з педагогічною справою в учбовому закладі:

- а) Коменського;
- б) Песталоцці;
- в) Гофмана;
- г) Руссо.

5. Як називається головна праця Ф. Фребеля?

- а) «Виховання людини»;
- б) «Материнські пісні»;
- в) «Рідне слово»;
- г) «Дитячий світ»

6. Фребель був переконаний, що ігри сприяють розвитку уяви та фантазії.

- а) так;
- б) ні.

7. Якому виду діяльності Фребель віддавав перевагу?

- а) навчальній;
- б) рухливій;
- в) ігровій;
- г) художній.

8. Ядром педагогіки дитячого садка Фребель вважав:

- а) гру;
- б) навчання;
- в) виховання;

г) мову.

9. Яке визначення гри дає Фребель?

- а) гра – це власне життя дитини;
- б) гра – це бажаний елемент в навчанні;
- в) гра – це корисний для дитини вид діяльності;
- г) гра – те, без чого дитина не може жити.

10. Для розвитку дитини в ранньому віці Фребель запропонував:

- а) вірші;
- б) «дарунки для ігор»;
- в) працю;
- г) пісні.

11. Скільки «дарів» було запропоновано Ф.Фребелем?

- а) шість;
- б) п'ять;
- в) чотири;
- г) три.

12. Принцип природовідповідності був відкритий саме Ф.Фребелем?

- а) так;
- б) ні.

13. Який девіз мала газета, яка видавалась в 1840 році?

- а) «Давайте навчатися!»;
- б) «Будемо виховувати дітей!»;
- в) «Давайте будемо щиро любити своїх дітей!»;
- г) «Будемо жити для наших дітей!».

14. Фребель вважав, що дитини від природи наділена інстинктами:

- а) діяльності, національним, ліплення;
- б) художнім, діяльності, пізнання, релігійним;
- в) національним, релігійним, художнім, діяльності;
- г) педагогічним, національним, дитячим, психологічними.

II варіант

1. Дитиною Фребеля виховували:

- а) бабуся;
- б) батько;
- в) мати;
- г) сестри та брати.

2. В 1797 році Фребель вступив на навчання до ...

- а) м'ясника;
- б) лісничого;
- в) письменника;
- г) педагога.

3. В 1808 році почав працювати вчителем в школі:

- а) Коменського;
- б) Песталоцці;
- в) Гофмана;
- г) Руссо.

4. В якому році Фребель відкрив перший навчальний заклад?

- а) 1814;
- б) 1815;
- в) 1816;
- г) 1817

5. Чи підтримувала дружина Ф.Фребеля його ідеї?

- а) так;
- б) ні

6. До якого періоду відноситься створення головної літературної праці Фребеля «Виховання людини»

- а) 1821-1827;
- б) 1821-1825;
- в) 1876-1855

7. Ф.Фребель вважав, що мета виховання –

- а) розвиток природних особливостей дитини;
- б) розвиток художніх здібностей дитини;
- в) розвиток розумових здібностей дитини;
- г) розвиток фізичних особливостей дитини.

8. Всебічний розвиток дитини розпочинається з:

- а) розумового;
- б) фізичного;
- в) психологічного;
- г) релігійного.

9. Перший «дар» Ф.Фребеля -

- а) кубик;
- б) м'яч;
- в) піраміда;
- г) циліндр.

10. Який навчальний метод ввів Фребель?

- а) наочності та свідомості;
- б) наочності та системності;
- в) свідомості та системності;
- г) системності та непереривності.

11. Важлива заслуга Фребеля в тому, що він:

- а) складав вірші для дітей;
- б) перетворив педагогічну теорію в практику;
- в) навчався у Песталоцці;

г) написав багато книг.

12. Що не дозволено у системі Фребеля?

- а) дитяча праця;
- б) покарання дітей;
- в) спостереження за дітьми.

13. Як назвав Фребель вихователів дитячого закладу

- а) робітниці;
- б) працівниці;
- в) садівниці.

14. Як назвав свій дидактичний матеріал Фребель?

- а) картинки;
- б) дарунки;
- в) конструктор;
- г) ігри.

III варіант

1. Свій перший виховний заклад Ф. Фребель «Універсальний німецький виховний інститут» відкрив у:

- а) Івердоні;
- б) Франкфурті-на-Майні;
- в) Грісгеймі;
- г) Берліні;
- д) Женеві;
- є) Бургдорфі.

2. Головну працю «Виховання людини» Ф. Фребель написав у:

- а) 1816 році;
- б) 1817 році;
- в) 1820 році;
- г) 1822 році;
- д) 1826 році;
- є) 1830 році.

3. У 1837 році Ф. Фребель у Бланкенбурзі (коло Кайльгау) заснував:

- а) інститут;
- б) заклад для дітей дошкільного віку;
- в) школу;
- г) будинок дитини;
- д) заклад для сиріт;
- є) заклад для бідних дітей.

4. Яку назву дав Ф. Фребель своєму закладу:

- а) філантропін;
- б) мала школа;
- в) будинок дитини;
- г) «вихованець»;

- д) дитячий садок;
- є) школа-сад.

5. Яким був девіз «Недільного листка», що видавав Ф. Фребель:

- а) вони такі ж, як і ми;
- б) порядок і гармонія;
- в) будемо жити для наших дітей;
- г) розвиток розуму та серця;
- д) виховання людини;
- є) ми та діти.

6. Ф. Фребель був учнем і послідовником:

- а) І. Песталоцці;
- б) Ж.-Ж. Руссо;
- в) Дж. Локка;
- г) І. Гербарта;
- д) Ф. Дістервега;
- є) Р. Оуена.

7. Ф. Фребель організував професійну підготовку:

- а) садівниць;
- б) батьків;
- в) вихователів;
- г) учителів;
- д) гувернанток;
- є) нянь.

8. Дитина, за Ф. Фребелем, – це:

- а) чиста дошка;
- б) ідеальна людина;
- в) глечик гріховності;
- г) рослина;
- д) божа людина;
- є) носій релігійної сутності.

9. На думку Ф. Фребеля, дитина від народження наділена інстинктами:

- а) харчування;
- б) росту;
- в) діяльності, пізнання, художнім і релігійним;
- г) руху та пізнання;
- д) пізнання та мови;
- є) діяльності.

10. Яке символічне значення надавав Ф. Фребель кулі та кубу:

- а) символ руху та спокою;
- б) символ складної єдності;
- в) символ духу та матерії;
- г) символ буття та свідомості;
- д) символ єдності та багатогранності.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Методологія та світоглядна основа освітніх програм Джона Локк. Програма виховання джентльмена.
2. Концепція природо відповідного виховання Ж.-Ж.Руссо. Концептуальні положення педагогічної системи Ж.-Ж.Руссо.
3. К.А.Гельвецій і його книга «Про людину, її розумові здібності та її виховання».
4. Педагогічні погляди Д.Дідро.
5. Вступ до навчального предмету «Фребельпедагогіка».
6. Життєвий шлях Ф.Фребеля (1782–1852).
7. Основна складова педагогічної концепції Ф. Фребеля.
8. Теоретична база фребелівської педагогічної системи.
9. Основні засади педагогічної системи Ф.Фребеля.
10. Аналіз філософських поглядів Ф. Фребеля, на яких закладалися основи теорії виховання і навчання дитини у дитячому садку.
11. Етапи розумового розвитку дитини за Ф.Фребелем.
12. Розвивальний характер виховання, гуманне ставлення до дітей, врахування індивідуальних рис особистості, демократичний характер виховного впливу.
13. Спорідненість фребелівських принципів виховання із принципами сучасної дошкільної педагогіки.
14. Становлення теоретичної концепції Ф.Фребеля.
15. Наукова праця «Виховання людини» (3 закони фребелівської системи виховання).
16. Філософські погляди Фребеля на природу та оточуючий світ.
17. Значення природи, її вплив на становлення особистості Ф.Фребеля.
18. Аналіз поглядів Ф.Фребеля на роль природи у вихованні дитини.
19. Використання ідей Ф.Фребеля в сучасній методиці ознайомлення дітей з природою.
20. Використання «дарів для ігор» у формуванні логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.
21. Мовний супровід, розроблений автором для роботи з «дарами».
22. Ідеї Ф.Фребеля щодо формування конструктивних навичок у дітей.
23. Сутність та види діяльності дитини. М'ячик – перша дитяча іграшка.
24. М'яч і кубик як друга дитяча іграшка.
25. Використання «дарів для ігор» у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.
26. Куб, розділений через центр на частини, як третій дарунок дитячої

гри, його сутність.

27. Четверта гра дитини. Взаємозв'язок ігор між собою.

28. Мовний супровід, розроблений автором для роботи з «дарами».

29. Ідеї Ф.Фребеля щодо формування конструктивних навичок у дітей.

30. П'ята гра дитини, або кубиком, двічі рівномірно розділені поперек дошки на дрібні кубики.

31. Шостий дарунок, або куб розділений на 27 цеглинок, 3 з яких розділено навпіл уздовж і 12 навпіл.

32. Сучасний стан сімейного виховання в аспекті педагогічних поглядів Ф.Фребеля.

33. Облаштування квітників та городів та організація праці на них.

34. Методичні рекомендації щодо облаштування ділянки дитячого садочку за часів Ф. Фребеля та сучасності.

35. Історичний екскурс фребелівського виховання дітей дошкільного віку в освітній роботі ЗДО.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основні:

1. Анісімова О.Е. Використання ідей Фрідріха Фрєбеля у напрямку ознайомлення дітей із оточуючим світом через працю у природі. *Педагогічні науки: зб. наук. праць / ред. Є.С. Барбіна*. Херсон, 2011. Вип. 58. Ч.ІІ. С.38-42.

2. Анісімова О.Е. Погляди Фрідріха Фрєбеля на роль гри у вихованні дитини дошкільного віку. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. Статей: Ялта: РВВ КГУ, 2012. Вип.35. Ч.1. 252с.

3. Богуш А.М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. Монографія. К.: *Видавничий Дім «Слово»*, 2008. 272 с.

4. Борисова З. Фрідріх Фрєбель – засновник ідеї дитячого садка: (220 років від дня народження та 150 років від дня смерті). *Дошкільне виховання*. 2002. № 12. С. 5-7.

5. Дем'яненко Н.М., Прудченко І.І. Історія вищої жіночої освіти в Україні: Київський Фрєбелівський педагогічний інститут (1907 – 1920 рр.): Монографія. К.: *Видавець Л. Галіцина*, 2005. 492 с.

6. Загородня Л. П. Підготовка майбутніх вихователів до створення предметного еколого-розвивального середовища як складової візуального іміджу дошкільного закладу. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського*, 2014, Вип. 1.45 (106). С. 24-28.

7. Каташинська І. Концепція гри у педагогічній системі Ф.Фрєбеля *Рідна школа*. 2004. № 7/8. С.62-65.

8. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів, *Тернопіль*, 1996. С. 371-377.

9. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: *Знання*, 2005. 486с.

10. Куліш Т.І. Проблеми дошкільного виховання у творчій спадщині Наталії Лубенець (1877-1943). Дис. канд. пед. наук 13.00.01. Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2006. 230 с.

11. Лисенко Н., Кирста Р., Педагогіка українського довкілля: у 2 ч.: навч. посібник К.: *Вища школа*, 2006. ч.1. 302 с.

12. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія. Укл. Н.М. Горопаха. К.: *Видавничий Дім «Слово»*, 2012. 432 с.

13. Ніколенко Д. Дарунки Фрідріха Фрєбеля. *Дошкільне виховання*. №9. 2000. С. 10-12.

14. Петухова Л.Є., Полєвікова О.Б., Співаковський О.В. На шляху до створення єдиного освітнього середовища Європи та світу. ХГУ 2010. Херсон, № 1(35). С.3-5.

15. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. К.: Академвидав, 2013. 464 с. (серія «Альма-матер»).

16. Русова С.Ф. Мої спомини. К.: Україна Віта, 1996. 208 с.

17. Улюкаєва І.Г. Нариси з історії суспільного дошкільного виховання в Україні: Навчальний посібник. Бердянськ, 2006. 148с.

18. Фребель Ф. Дитячий садок: Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / За заг. ред. З.Н.Борисової. К.: Вища шк. 2004. 511 с.

19. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч посібн. від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової К.: Вища школа, 2004. 511 с.

Додаткові:

1. Анісімова О. Е. Ідеї Ф.Фребеля в науковій думці України ХХІ століття Педагогічний альманах: Збірник наукових праць Херсон: РІПО, 2012. Випуск 13. С. 278-282.

2. Богущ А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.

3. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ ст, - 1914 р.): Навчальний посібник. Бердянськ, 2004. 76 с.

4. Сергєєва В. Проблеми дошкільного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. К., 2000. 209 с.

5. Слободянюк Т.Б. Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ - початок ХХ-го століття): Дис... канд. пед. Наук: 13.00.01. / НПУ ім.. М.П.Драгоманова. Київ, 2000. 187с.

Інформаційні ресурси:

1. www.kindergartenpaedagogik.de/ www.i-gnom.ru www.mycorso.ru

2. <http://www.children37.ru/groups/ladushki/frebel/2011/03/25/-1024x768-normal-0-false.html-фото>

3. Иоганн Генрих Песталоцци. <http://bibliogid.rgdb.ru/articles/2440>
<http://www.dstm71.ru/press-center/news/youth/?page=14&date=2011-01-01>

4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021.
[URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini](https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini)